

عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر بر پذیرش کشت گیاهان دارویی در استان گیلان

داریوش عشوری لات محله*^۱ و سید علی نورحسینی نیاکی^۱

۱- اعضاء باشگاه پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

Email: dariushashoori@ymail.com

چکیده

هنوز آن طور که شایسته است در زمینه کشت انبوه گیاهان دارویی گام اساسی برداشته نشده است. در این راستا بررسی عوامل مؤثر جهت پذیرش کشت زراعی گیاهان دارویی حائز اهمیت است. تحقیق حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر پذیرش کشت گیاهان دارویی صورت گرفت. برای این منظور از یک روش تحقیق پیمایشی استفاده شد. در مجموع ۹۰ کشاورز در منطقه اشکورات رودسر مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج نشان داد مهمترین فاکتورهای اجتماعی-اقتصادی تأثیرگذار بر پذیرش کشت گیاهان دارویی، وضعیت تأهل، تعداد قطعات زراعی، میزان درآمد حاصل از فعالیت های کشاورزی و نوع مالکیت اراضی می باشند.

واژگان کلیدی: گیاهان دارویی، پذیرش نوآوری، کشاورزان، منطقه اشکورات.

مقدمه

در سال های اخیر توجه زیادی به داروهای گیاهی و منشأ آنها یعنی گیاهان دارویی شده است این موضوع عمدتاً به دلیل اثبات عوارض جانبی داروهای شیمیایی و تمایل بشر به استفاده هرچه بیشتر محصولات طبیعی به منظور حفظ سلامت خویش بوده است همچنین مشکلات سیستم دارویی مدرن مانند هزینه های بالا، استفاده از منابع غیر تجدید شونده مانند منابع فسیلی و آلودگی محیط توسط صنایع دارویی و ناتوانی بشر برای ساخت برخی از مواد دارویی که بطور طبیعی در گیاهان وجود دارد باعث توجه هر چه بیشتر به گیاهان دارویی گردیده است (آخوندزاده، ۲۰۰۴). حجم تجارت جهانی گیاهان دارویی از ۳۵۵ میلیون دلار در سال ۱۹۷۶ به ۵/۵۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۲ رسید و تا سال ۲۰۵۰ بالغ بر ۵ تریلیون دلار خواهد رسید ولی سهم ایران از این تجارت بسیار ناچیز است، به طوری که مجموع صادرات گیاهان دارویی ایران در سال ۱۳۸۰ حدود ۷۵ میلیون دلار بوده است که اگر زعفران را از آن مستثنی کنیم حدود ۲۴ میلیون دلار ارزش تمامی اقلام صادراتی گیاهان دارویی بوده است که این رقم حدود ۰/۲۵ درصد تجارت جهانی گیاهان دارویی می باشد (ابراهیمی، ۱۳۸۷). گیاهان دارویی هر منطقه از ذخایر ارزشمند هر جامعه می باشند. شناسایی، کشت و اهلی کردن گونه های مهم در جهت کاهش فشار به منابع طبیعی و حفاظت از منابع ژنتیکی اقدام اصولی و حائز اهمیت است (اکبری نیا و همکاران، ۲۰۰۶). با توجه با اینکه سرزمین پهناور ایران به دلیل دارا بودن اقلیم های گوناگون مستعد کشت و تولید بسیاری از گونه های گیاهان دارویی است (اکبری نیا و همکاران، ۲۰۰۶)، هنوز آن طور که شایسته است در زمینه شناسایی، اهلی کردن و کشت انبوه این گیاهان گام اساسی برداشته نشده است. در این راستا بررسی عوامل مؤثر جهت پذیرش کشت زراعی گیاهان دارویی و اهلی کردن گیاهان دارویی خودرو در مناطق مختلف ایران بسیار حائز اهمیت است. تحقیق حاضر نیز با هدف شناسایی عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر بر پذیرش کشت گیاهان دارویی در منطقه اشکورات ایران صورت گرفت.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر به روش پیمایش توصیفی در تابستان ۱۳۸۸ انجام شد. جامعه آماری این تحقیق کشاورزان منطقه اشکورات رودسر در غرب استان گیلان بودند که از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی، ۹۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند که به تفکیک ۴۰ نفر پذیرنده و ۵۰ نفر نپذیرنده کشت زراعی گیاهان دارویی مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه بود. متغیر وابسته این تحقیق پذیرش کشت گیاهان دارویی توسط کشاورزان منطقه مورد مطالعه بود. داده‌ها با استفاده از آزمون t -test و آزمون من‌ویت‌نی مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند که جهت آنالیز داده‌ها از نرم‌افزار SPSS 16 استفاده گردید.

نتایج و بحث

نتایج آزمون t -test در تحقیق حاضر نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه پذیرنده و نپذیرنده کشت گیاهان دارویی بر حسب متغیرهای تعداد قطعات زمین زراعی و میزان درآمد حاصل از فعالیت‌های کشاورزی وجود دارد. همچنین نتایج حاصل از آزمون من‌ویت‌نی نشان داد که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه پذیرنده و نپذیرنده کشت گیاهان دارویی بر حسب متغیرهای وضعیت تاهل و نوع مالکیت اراضی وجود دارد (جدول ۱). براساس تأثیر متغیرهای مذکور بر پذیرش با نتایج بسیاری از محققان گذشته در زمینه پذیرش نوآوری‌ها و تکنولوژی‌های مختلف در کشاورزی همسو بود که می‌توان به نتایج محققانی همچون پزشکی راد و مسائلی (۲۰۰۳) و درویش و همکاران (۲۰۰۹) اشاره کرد. چنین استنباط می‌شود که این ویژگی‌ها می‌توانند از جمله عوامل محدود کننده در پذیرش کشت گیاهان دارویی در بین نپذیرندگان باشند. در عین حال تفاوت معنی‌داری بین دو گروه پذیرنده و نپذیرنده کشت گیاهان دارویی بر حسب سایر متغیرهای اجتماعی-اقتصادی ذکر شده در جدول ۱ بدست نیامد. نتایج تحقیق حاضر بر حسب این متغیرها برخلاف نتایج محققانی از جمله فرجی و میردامادی (۲۰۰۶)، درویش و همکاران (۲۰۰۹) بود. با توجه به اینکه در تحقیقات متعدد اکثریت این ویژگی‌ها بر پذیرش تکنولوژی‌ها و نوآوری‌های گوناگون در کشاورزی مؤثر گزارش شده است، اما عدم معنی‌داری این ویژگی‌ها در تحقیق حاضر حاکی از آن است که بین گروه‌های پذیرنده و نپذیرنده کشت گیاهان دارویی در منطقه مورد مطالعه تفاوت چندانی وجود ندارد. به تبع آن محدودیت زیادی جهت پذیرش کشت گیاهان دارویی در بین نپذیرندگان این تکنولوژی نوین در مقایسه با پذیرندگان وجود نخواهد داشت.

جدول ۱- مقایسه ویژگی‌های اقتصادی- اجتماعی پذیرندگان و نپذیرندگان کشت گیاهان دارویی با استفاده از آزمون t -test و Mann-Whitney

متغیرها	t	p	متغیرها	Z	P
---------	---	---	---------	---	---

۰/۴۳۶	۰/۷۷۸ ^{NS}	جنسیت	۰/۲۳۶	۱/۱۹۳ ^{NS}	سن
۰/۰۵۰	۱/۹۵۹*	وضعیت تاهل	۰/۰۵۴	۱/۹۵۰ ^{NS}	تعداد اعضاء خانواده
۰/۸۲۰	۰/۲۲۸ ^{NS}	میزان تحصیلات	۰/۰۰۱	۳/۳۸۲**	تعداد قطعات زمین زراعی
۰/۵۵۰	۰/۵۹۷ ^{NS}	شغل اصلی	۰/۱۹۷	۱/۲۹۹ ^{NS}	میزان مالکیت اراضی
۰/۰۰۳	۲/۹۲۲**	نوع مالکیت اراضی	۰/۵۶۱	۰/۵۸۴ ^{NS}	تعداد گونه های که جمع آوری می شود
۰/۰۶۷	۱/۸۲۹ ^{NS}	عضویت در نهادهای اجتماعی	۰/۰۱۳	۲/۵۵۸*	میزان درآمد حاصل از فعالیت های کشاورزی در سال
۰/۰۵۱	۱/۹۴۸ ^{NS}	روش بدست آوری اطلاعات کشاورزی	۰/۴۱۶	۰/۸۱۷ ^{NS}	میزان درآمد حاصل از فعالیت های غیر کشاورزی در سال
۰/۵۰۹	۰/۶۶۱ ^{NS}	روش درمان بیماری	۰/۳۴۳	۰/۹۵۸ ^{NS}	تعداد دام
			۰/۲۸۹	۱/۰۶۸ ^{NS}	تعداد دفعات مراجعه به خدمات کشاورزی در سال
			۰/۱۲۱	۱/۵۶۴ ^{NS}	تعداد دفعات مراجعه به شهرهای هم جوار

** سطح معنی داری با اطمینان ۹۹ درصد، * سطح معنی داری با اطمینان ۹۵ درصد و ^{NS} عدم معنی داری.

نتیجه گیری کلی

در کل بررسی ها نشان داد که مهمترین فاکتورهای اجتماعی-اقتصادی تأثیرگذار بر پذیرش کشت گیاهان دارویی در منطقه اشکورات استان گیلان، وضعیت تاهل، تعداد قطعات زراعی، میزان درآمد حاصل از فعالیت های کشاورزی و نوع مالکیت اراضی می باشند. اولاً با توجه به اینکه تفاوت نپذیرندگان در مقایسه با پذیرندگان کشت زراعی گیاهان دارویی در منطقه اشکورات رودسر منوط به همین چند ویژگی بوده و در کل ناچیز می باشد پیشنهاد می شود به ترویج بیشتر و مؤثرتر کشت گیاهان دارویی پرداخته شود. دوماً با توجه به اینکه سه متغیر از چهار متغیر معنی دار شده نشان دهنده تفاوت اقتصادی بین دو گروه پذیرنده و نپذیرنده کشت گیاهان دارویی در منطقه مورد مطالعه می باشد بایستی جهت توسعه دادن و سودمندتر شدن کشت گیاهان دارویی منابع مالی، امکانات و نهادهای ضروری برای کشاورزان فراهم گردد. در نهایت با توجه به اینکه بسیاری از گیاهان دارویی منطقه مورد مطالعه به صورت خودرو می-رویند پیشنهاد می گردد که تحقیقات متعددی جهت اهلی کردن این گیاهان و تعیین ویژگی های زراعی مناسب انجام شود تا نیازهای مربوط به کاشت، داشت و برداشت این گیاهان مشخص گردد.

منابع

1. Akbarinia A, Babakhanloo P, Mozaffarian V. 2006. Floristic and phytosociological studies of Gazvin medicinal plants. Pajouhesh & Sazandegi, 72: 70-76.
2. Akhoundzadeh S, Daliri Hampa A. 2004. Herbal Medicine in Sleep Disorders. Journal of Medicinal Plants, 3(9):75-84.
3. Darvish AK, Chizari M, Mirdamadi SM. 2009. Analysis of socio-economic factors influencing on adoption of agroforestry among poplar farmers in northern part of Iran. Iranian J. Forest. Poplar Res., 16(3): 486-494.
4. Ebrahimi A. 2008. Efficient Factors of Nationally and Internationally Target Markets Recognition and Determination For Pharmaceutic Herbs. The Role of Medicinal Plants in Sustainable Development Conference. Islamic Azad University, Shabestar branch, Shabestar, Iran. (In Persian)
5. Faraji E, Mirdamadi SM. 2006. Assessing the role of extension in adoption of the insurance by apple producers in the Damavand area. J. Agri. Sci., 12(3): 489-500.
6. Pezeshki-Raad G, Masaeli M. 2003. Economic factors effective in adopting An integrated campaign in rice stem borer control in Isfahan. Journal of Sciences and technology of agricultural and Natural Resources, 6(4): 53-64.

Socio-Economic Factors on the Adoption of Medicinal Plants Cultivation in Guilan Province

Dariush Ashoori Latmahalleh^{1*}, Seyyed Ali Noorhosseini Niyaki²
1, 2 Young Researchers Club, Islamic Azad University, Rasht Branch, Rasht, Iran
* Corresponding E-mail address: daruishashoori@ymail.com

Abstract:

There has not taken any major research for mass cultivation of medicinal plants in Iran. In this context, review of factors affecting adoption of agricultural cultivation of medicinal plants was studied. This study has also been accomplished for the purpose of identification of socio-economic factors effective on the adoption of medicinal plants cultivation in the Eshkevarat region of Iran. A survey was conducted using a stratified random sampling to collect data from farmers of Eshkevarat region, north of Iran. Totally 90 farmers were studied for effective factors. Results showed that the most important socio-economical factors that influence on the adoption of medicinal plants cultivation in Eshkevarat region of Guilan province are marriage status, number of farm patches, yearly income from agricultural activities and utilization system.

Keywords: innovation adoption, medicinal plants, farmers, eshkevarat region